

Se ensimmäinen koulupäivä Tournun kansakoulussa v. 1950. ~~1950~~.

Tiedän, että äiti saattoi minut koulun, vii alaluokkaan niinkuin muutkin äidit ensimmäiselle luokalle tulijat; Tuula, Seppo, Veikko, Paavo, Heikki. Mutta nän jännittävää se oli, että mitään muistikuvaa siitä aamusta ei ole mieleeni jäänyt. Ei edes sitä, mikä mekko minulla oli päällä, - sekö vaaleampuna-vastu jostain välitunnista on kuva mielessä: Seison koulun pihalla lähellä rappusia ja yfimmäiselle portalle tulee sisästä Tournun sarre, luokkatoverini j pikkuseikkuri Tuulan isovelji. Hän on jäjestäpi - hänellä on iso messinkinen kello, joka riippuu poikittaisensa joku. Sarre ravistaa kelloa heippaasti j siitä kaiklii tietivät, että välitunti loppui nyt - Sarre poistuu tarmokkaana j tietivä, homma hoituu IV luokkalaistien vanhalla putinilla!

Asetumme jonoon portaiden eteen, alaluokkalaiset omaansa, minä etummaisiksi, koska olen kuulemma pienin. Pidemmät taakse. Jonoissa seistään hiljaa. Sitten opettajamme Sisko Ståhlberg, joka seisoo portilla laskee meidät ripälle. Hänellä on sininen leninki ja ruskeat kengät. Kengännauhojen päissä on nahkapompulat, en ole koskaan ennen

2
nähty keneeltään sellaisia. Ei pääse
rauhat karkaamaan hei istä!

Opettajamme on nuori yfioppilas, ensimmäistä
vuotta koululla. Hän on pyöreäposkinen ja
häneen on iloinen hymy. Ihailin häntä
kovasti ja ajattelin, että minustakin varmaan
tulee isona opettaja. Ei tullut.

Menimme omiin pultteihimme, niistä istui
2 vierokkain. En enää muista, kenen viereen
opettaja minut laitto istumaan, taisi olla
Heikki. - vai Tuula?

Tois- ja kolmasluokkalaiset samassa luokassa
uskalsivat jo vähän kuiskutella keskenään
varsinkin samo piti meteliä toisten poikien
kanssa.

Yläluokan puolesta kuului hyvin kaikki lähtse.
Välissäkään oli vain yvinkertainen ovi.

Meidän opettaja oli varsin käsi-välinen ja
kiltti, en muista hänen koskaan kirotta-
neen äänsään. Ei tarvinnut - olimme
niin kilttejä! Vielä.

Oli mukava tunne tulla luokkaan välitunnit-
ta, mitähän seur. tunnilta tehtäisiin?

Pulpetilla oli lyijykynä ja pala piirustus-
paperia, toisella kerta väriäinen piirustus-
paperi ja väripöytärasia, joskus pienet
sakset ja sikkipaperia!

Tunnin loputtua sai laittaa kynän tai
väripöytä omaan pulpettiin kotoa tuodun
luokaluokan viereen. Se oli äidin kirjoma
pieni lüna, joka luokailun ajaksi levitettiin
pulpetin kannalle, että se pysyi puhtaana.

3.
Ruokailun jälkeen lüna viikattiin nätisti
ja laitettiin takaisin pulpettiin. Opettaja
sanoi, että jätäkää pulpettiinne siistinä.
tavarat omilla paikoillaan. Jeshus ne jopa
tarkastettiin. Joululomalle lähtiessä ruoka-
lina vietin pyykkiin kotiin ja tuotin
puhdas tilalle.

Ensimmäinen luokka kului koulun tasoille
opetellessa. Esimerkiksi, että heti kun väli-
tunti alkoi, kannatti juosta ukoheussa
pissalle, ettei tarvinnut keshen tunnin
rintata ja kaikkien keullen sanoa, että
on pissahäti. Vähän noloa.

Keittolarakennus, jonka toisessa päässä oli
sauna, oli metsän laidana. Keittäjä
Ojalan Helmi ja poikansa ^{Aulis} asuivat siinä
pionessa huoneessa. Keshen oli iso puhkeu.
Siinä yleensä pörsi ~~to~~ vaaleansininen
iso kattila. Huone oli pieni kahdeksan
ihmiselle, mutta se oli aina äärimmäi-
sen puhdas ja siisti.
Yläkoulun järjestäjä haki keittäjän kanssa
ruokakattilan luokkahuoneen penille ja sihti
keittäjä jaho jonoitille oppilaille annokset
raikoisiin malikuppeihin.

Helmi oli kaikkien lasten kaveri. Joka
päivä joku oppilas Helmin nähtyään kysyi:
"Mitä tänään on ruokana?" ja joka
kerta Helmin vastaus oli sama;

"Silakan silmiä ja leivän läpiä!"

4

Maitopullo oli joka oppilaalla repussaam
ja voipaperiin käärityt pari voileipää.

Maito juotiin suoraan pullosta. Minulla
niinkuin muillakin oli yleensä Örtön
leipomaa hius- tai hiivaleipää. Ja voita
välissä. Mitään muuta en muista
nähtyneeni voileipien päällä. Korkeinhan
ehkä viipale kotoista kutunjuustoa.

Leikkeleitä ei ollut vielä Aikoin keksitty.
Siti puuttosi aamulla paistua kananmunan,
mutta sen söin jo kotona voileivän ja
maitolasin kanssa.

Kouluruokaa oli aluksi vähän vaikea syödä,
mutta kyllä väkää opettaja syömään.

Menu ei ollut pitkä: kaurapuuro, mannapuuro,
hernekeitto, kaalikeitto, lihakeitto, majapuuro
eli riisipuolukkaapuuro, se oli parasta.

Joskus oli valmiiksi kuorittuja perunoita ja
ruskean mianlihakastiketta, se oli herkkua!

Jos tuli syksyllä puolukoita, oppilaat toivat
niitä koulukeittolaan muutaman litran

Jokainen. Etti saatiin majapuuroa talveen.

Sokei oli kuitenkin kalleista ja puolukat
talvella happamia, joten opettaja kehotti meitä
tuomaan omaa sokeipurkin kotoa. Purkit oli-
vat eteisen kaapissa ja majapuuropäivänä
tipotettiin sokeia lisää omasta purkeista

Iso-Touun Jamaan oli joskus näkkileipää eväänä, Runtua, ja sitä tietonkin vähän kadehdittin! Niillä lapsilla, joitten kotona oli vain yksi lehmä, saattoi eväspullossa olla jonkun aikaa majamiehua, koska "lehmä on ummessa", ja maitoa saatiin taas vasta lehmän poikimisen jälkeen.

Yleensä ottaen olimme vain tasa-arvoisia, samanlaisista oloista kotoisin, pienviljelijäperheiden lapsia. Paitsi Paavo, joka oli opettajan poika, ja Lepolan Miija III:lla luokalla, hän oli autoilijan tytär.

Joka talossa oli lehmä tai useampia, lampaista, sika, hevonen, kanoja, vanhoita, kissa tai koira. Muutamassa talossa pidettiin mehiläisiä ja kaneja. Useissa taloissa oli seinällä haulikko tai pienoiskivääri. Ihät kävivät jänis- ja lintujahtissa. Vanhemmat menivät joka aamu luo navetthan lypsyille ja muille oskareille. Sieltä tuttuaan tulivat tulen heulaan ja keittivät aamukahvin jollei talossa ollut mummoa tai isospia lapsia, joilla oli taito ja luga tehdä tuli. Lapset keuhutettiin keuhkuan, voileipää ja maitoa syötäväksi, tyttöjen hiuset leikitettiin siististi ja äiti valvoi, että hoppaan tuli eväät, maitopullo ja kirjat.

Koulu tielle lähettiin kävelen. kiittäen tai
potkukelkalla, Vuodenajan ja kelin mukaan.
Polkupyöriä ei jauri ollut koululaisten
käyttöön.

Joidenkin lasten isät olivat talalla pienem-
piä lapsia vastassa hevosella ja heillä,
silloin kun oli oikein huono keli tai
kova pakkonen. Isen-Touhun sarne, j
Touhun Eino ja saattoivat olla hevosineen
pitäen odottamassa lapsia koulusta,
jossain he tulivat muonaan metsästä,
ja koki mennessään hakivat lapset
samaa kyytiin.

Minun koulumatkani oli vain 1 km, j se
oli ihan oma lukeensa, yksi opintomatkaa
ja ympäristöoppia!

Kotipihasta tielle meni hyvin, mutta sitten
tie sukelsi sykkään metsään Hirsikon-
ven mäessä. Pelotti. Kodin valo, se pieni
öljytikun valo keittiön katossa, lakkaa nä-
kymästä. Olin ihan varma, että sen ison
muurahaisperän takaa sykkästä metsästä
mulkkoili susi tai karhu ilkeästi. Olin
nähty pelasta urenkin. Sitten helpotti,
kun kirkkasti asheleita ja alkoi näkyä
lantaponttan niittu ja hakaveräjä.

Joo kävi hyvin, niin II:lla juokalla oleva
seikkapöytä tuli hakatietä ja voimme
kävellä yhtä matkaa. Silloin riittäisi hupia.

Ensimmäiseksi pitäisi tiettenkin tarkistaa isonajan vesitilanne, miten se esi tulee Haapasen kohdasta, ja miten se sillan alta tulee, ja menee kohti Sammakkolampaa. Siinä saattoi nähdä pienen kalampoikasen kun oli tarkkana.

Ojissa pronkkaamisesta oli kyllä varoitettu...

Kuppilan maitolavan kohdalla oli karhun-sammalmättään alla kimalaisen pesä, vieläköhän siinä oli henkeä? Tiettenkin Naarmunden vuoksi antaisimme sille vähän "Kivihoidtoa", ja sitten juoksuksi! Jokaisen kuralätäkö - niistä oli onneksi runsaasti - tuli tutuksi matkan varrella ja jostakin syystä ojan pohjia pitkin kulkeminen oli paljon mielenkiintoisempaa kuin pitkin tietä. Lätähöissä tuli hajoiteltua maantiedon läksyä, veristöjä, missä on Salmi, Kanas ja Kanava...

Äitini tuskastui kerran ja toisinkin niihin kuraisiin kumisaappaisiin, jotka koulumatkan jälkeen ilmaantuivat keittiön nurkkaan. Sitten aamulla pain ankaran ukaasin, että tänään oli tuttava kotin kuivilla saappailla.

Asiaa jiti kelo päivän ajatella. mutten kyllä
se sen yhden kerran täisi onnistua 8.

Syöryn aikana esimme paljon uusia asioita.
Saimme kauan odotetut omat lapset ja
myöhemmin laskentokirjan. Piirtämistä, askar-
telua, ympäristöoppia, käsitöitä. Pannulappua
varten jiti tuoda kotva lankakerä. Rushen
tekeleeni oli tällönsä varmaan 50 vuotta,
mutten en myöhemmin kadonnut. Ei ollut
mökkilläkään. Siinä oli pieni pykäläkirja.

Luskkatoukkuini Paavo kertoi, että Öitinsi
laittoi aikoinaan hänen pannulappunsa
villakousujen paikaksi, kun mesupukka
oli kontannut keltkamäessä pidossa
pukki. Paavolla oli hattikeissa.

Jokainen koulupäivä alkoi virrellä ja
rukouksella. Samalla meidänme alaluokasta
yliluokan puolelle etummaisten pulpettien
eteen rivin. Taululla oli virren numero.
Yliluokan opettaja oli hyvä harmonin
soittaja, hän säesti. Sitten hän luki
kirjasta pienen luvun, se käsitteli yleensä
jotain Raamatun kertomusta. Sitten rukous
ja laulu. Meidänme omaan luokkaan-
me ja koulutyö alkoi.

Päivän päätyttyä oli vielä pieni hetki
hiljaisuutta ja sitten oma opettajamme
luki Herran siunauksen. Sitten kotiin.

Kouluin päästyä vaihdettiin kouluvaatteet pois ja laitettiin ne kamaan trolle siististi pöytään aamua. Kotivaatteissa menään sitten omiin hommiin.

Opettaja oli sanonut, että koulussa saa olla paikatuiissa ja parituissa vaatteissa, mutta niiden pitää olla puhtaat.

Tyttöjen asuun kuului aina esiliina, se oli äidin helppo pestä ja silittää.

Kun ikää tuli lisää, piti mielen itse silittää kouluesiliinani.

*

Joulun odotus ja joulujuhla koululla oli vieraansa vaillo - sitä jännitystä!

Käikönläisen juhlaohjelman harjoittelu ja koristusten teho aloitettiin hyvissä ajoin. Ei siis ihme, jos yläkoululaisten työpäivät joulua venyivät pitkilläsi.

Pakkaspäivinä oli töitä vielä välikunnallakin oppilaiden tehtäviä oli kanta oteisessa oleva valtava pumlaatikko keiraklapoja täyteen. Laatikko oli niin korkea että pienenä 8. luokkalaaisena en päässyt itse sen päälle katsomaan pakkasmittaria, joka oli ikkunan takana. Onneksi laulamaan Hannu oli niin kiltti, että nosti minut sen päälle.

10.

Päivän lämpötilasta pidettiin näet kirjaa, ja astet merkattiin seinässä olevaan listaan.

Joulun tullen yläluokka koristettiin juhlasaieiksi, alaklassana oli "lavasteet" ja "puvusto", - torttunat, enkelipuvut, hopealangat, Tiernapölkien tähdet ja -viitat olivat riististi levitetty valmiiksi pulpettien päälle.

Eräänä vuonna koko oppilaspenkki piijotti pumpufalloja lankaan, n. 20 cm välein 10 palloa. Näitä tehtiin vammaan yli sata. Huoneen yli oli pingotettu ylös monta narua ja nämä pumpufallogangat kiinnitettiin niihin.

Oli kuin lunta olisi pataanut juhlayleisön päälle! Se oli uskomattoman kaunis näky isossa luokassa, jonka keskellä oli ~~kattoon~~ kattoon asti ulottuva kuusi ja sinä päivät kynttilät. Unohtumaton näky, mutta kyllä tehtiin paljon töitä.

Opettajan eteisen pienen pöydän alla oli pukinposti, iso kotti, sinne saimme pudottaa pieniä joulukortteja toisillemme ja aina oli joukossa pieni pakettikin. Yläkouluun opettajan toimesta sinne valmistettiin jokaiselle lapselle pikku pussukka,

11

Sicellä oli pikkupulla, pipari, karamelli
tai kaksi. Joulupukin tullutta hoitit ja
pakettit jaettiin siten kukaan pikkusisar-
kaan lähtenyt kotiin ilman joulupussukkaa.

Joulurojelmaan, leikkeihin, näytelmiin
ja lauluihin osallistuivat kaikki
oppilaat, huolimatta taidoistaan tai
lahjoistaan - kaikki esiintyivät.

Juhlan lopussa opettajat jakoivat todistuk-
set, joita itse kukin Motrollaan haki.
opettajan kädessä pokaten ja niiten.

Muistan ensimmäisen todistuksen, olin
vähän hämmentynyt, kaikki "seiskoja"!

Muöhempiä vuosia opin, että seiska on
vain hyvä numero ja olisin ollut toh-
tyytyväinen kun olisin edes sen saanut
vaikeimmista aineista.

Joulun jälkeen alkoivat talvitöimet.
Yläluokan puoleen hausointa oli se,
että tyttöjen ja poikien käsityöt vaihdet-
tiin: pojat ompelamaan ja parimeen ja
opettelemaan napinneulomista. Tytöt
puutöihin, ja sehan oli mieluista.
Kenen lie idea ollut, mutta se oli hyvä.

Puuhiti opetti silloin Eero Piispala. Hän oli
 serkkuni ja hän oli käsitöllinen ja
 myöntömielinen. Heti ensimmäiseksi hän
 sanoi: "no, niin plikat, menkääs sitten
 puuvajaan ja otakaa semmoinen koivu-
 klapi, pyöreä, ei halkaista. Kattokaa, ettei
 ole oksia. Saatte tehdä kaulimen."
 (ja naurua päälle.)

Sitten vaan sahaamaan ja taittaamaan
 kahvoja kaulimen päähän. Kuperi sitten
 kohtuullinen teli, vähän oli klappia ja
 yksi pieni oksa. Haami, ettei se ole
 tallessa. Teimme myös leivinpöydän,
 vanheipalaan käsisahalla reunat ja
 takalista. Santapaperin käyttöä Ankarasti
 harjoitettiin, naaroja ja tikkuja oli käsissä.
 Vielä oli tunteja jäljellä ja opettajan ohje- ja
 mallikijansa oli pannunalusen kuva, jossa
 oli lehtisahalla tehtyjä kuvioita. Se oli
 hieno, ja päätin tehdä sen, vaikka en ollut
 lehtisahaa ikinä nähtykään. Käsiponalla
 pieni alkureikä ja sitten lehtisahaa.
 Kummalla, miten se terä aina vinksautti ja
 katosi. Työ ei ollut ollenkaan helppoa
 ja terä meni. Sahasin reikiä joka kulmaan.
 Eero alkoi jo näyttämään totisetta. Kun 11 terää
 oli mennyt poikki, terävarasto oli tyhjä,
 ja vielä uupui neilviä, ymmärsin lopettavan.

Enso sanoi että "jostas plikka, kylä
sun kōsityösi tuli kunnalle kauniiks."

*

Talvikeleillä kaikki tulivat sulisilla kouluun.
Maantien vietti kului turvallinen lattu,
joka oikaisi pökelin pötojen, missä vain
voi. Kaikkien pöksissä ei ollut minkään-
laisia niteitä, vain "hankit" ja jollakin
pithät kumilenkit "kinttuhit" kantapäiden
taakse. Ne oli leikattu auton sisäkumeis-
ta, kaikessa yksinkertaisuudessaan ne
oli hyvät. Kukaan ^{KYLLÄ LAPSISTA} ei ollut kaupasta ostet-
tuja pöksia, kaikki oli kotona tehtyjä.
-Solun puolelleen jälkeen ilmaantui
KARTTUN pöksia ja sitten alettiin puhua
sälesuksista. Itseään on vieläkin talleen
setini tekemät suksit.

Ladut olivat jokapäiväisessä käytössä,
esim. Töurunkulmasta tulevat oppilaat
oikaisivat ja Viitosen artteen päättä
metsään ja tulivat ns. Kaukalon
kautta suoraan koululle.

Välitunneilla ei seisokettu pihassa, vaan
sitä varten oli tehty ns. välituntilat
koulun rakennusten ympärillä, siten ehti
hihtää paikin kiertorata välitunnin
aikana. Koulun seinällä oli listat,
siinä jokaisen nimi ja siihen merkat-

14
tiin hiihdettyä kilometrit. Maanantaina opet-
taja kyseli pajoiko oli pyhänä hiihdetty.
Keväällä laskettiin kilometrit yhteen ja
katottiin kuka oli kritein hiihtänyt.
Siinäkin kerran se oli Taalaan Eero,
jolla jo koulumatkasta kertyi - monta kilometriä.

Hiihtokilpailupäivä oli talven kohokohta.
Ensimmäiseksi näimme aamulla luokas-
sa pöydän, johon opettaja oli liittänyt
palkinnot. Sajat ja sijoitukset oli merkat-
tu lappusille. Katelimme palkintoja hartaina
ja mielissämme kehittyi lausitteita, jos
saisin tuon tai tuon...

Käikeli palkinnut olivat mielestämme
yhtä arvokkaita. Siinä aikaan ei
lapsilla paremmin meidän kylällä ollut
omia tavaroita, joten opettajan ostamat
käytännön kappineet tulivat jopa tarpeeseen.
Oli vesivärit, linnekuveitsi, suurenuslasi,
tukkasolki, rintaneula, kulmaivostin,
metrinmitta, taskupeili, väriliturasia,
kampa jne. Minun ensimmäiselle
luokalle saamani palkinto oli parsimasieni,
puinen kiekko, jossa oli varsi ja jousi, joka
piti parsittavan puikan tai tumpun paikoil-
laan. Se on tässä.

Toisella luokalla sain pienen muovisen
tukkasoljen. Muut ovat unohtuneet.
Hieneinta oli, että kaikki saivat palkinnon,
oli sijoitus, mikä hyvänsä.

15.
Sen aikaisille koululaisille palkinnot
olivat suuria ilonaiheita, niistä puhuttiin
maapureissa ja aikuisetkin muistivat
kysyä koululta: mitä pait palkinnoksi
hiihtokilpailusta?

Kilpailupäivänä yläluokan opettaja esiintyi
pihalla mustassa lammasturkissa ja
villahuvini päässä. Hänellä oli kädessä
pörröiset tumpat ja sekuntikello. Hän
lähetti hiihtäjät radalle luokittain
sekäpäähän kopauttamalla.

Latu oli merkitty värikkäillä kreppi-
paperimauhoilla yläluokan pollien toimesta.

Ilmassa oli suuren urheilujuhlan tuntoa.
Joillakin isommilla pojilla saattoi jo olla
suksiroidetta ja he keskustelivat siitä
anantuntevasti, useimmilla oli kynntiläin-
pöytä, jos sitäkään. Siellä sai luistoa,
mutta lipsuminen lisääntyi.

Maaliin tullessamme olimme hikisiä
ja punaposkisia. Opettaja koputti heti
ripalle kuivattelemaan, siellä oli tainoilla
kuumaa teetä ja korppuja. Päivän
jännitys taini tässä vaiheessa purkaantua
koheltamisella, koska jotkut keksivät
aukaa vielä kilpailuun teenjuomisestakin.

Kuka joisi eniten? Minä tietenkin
monin mukaan, vaikka olin alaluokka-
kainen. Latvehmaan Risto voitti, hän jo
12 kupillista, minä jäin hänelle,
vain 8 kupillista. Kova hiki oli kaikilla.

Mutta ninkuin kaililla hienoilla asioilla
on mukakin puoli, hienoa hiihtokilpailu-
päivää seurasi "pullamaitopäivä".

Tähtleeksi jääneet korput taitottiin
oppilaille kuumassa maidessa. Se oli sen
päivän puoka. Oli joillekuille tekemistä
saada se kerkusta alas.

Olimme kyllä kotona oppineet syömään
"leipäressua" eli kuumassa maidessa
pehmitettyjä kuivia tuisleipäpaloja.
mausteena suolaa ja voisilmä, mutta
imelä kuumaa pullamaito oli jotenkin
ällöttävää. Ilmanes sitä Pohjanmaalla
taitottan sellaisille vieraille. jotka olivat
talonväen mielestä riipyneet vieraisilla
liian kauan - ja aropille.

*

Äitien päivään päästyä oli kevät jo pithällä
ja koulupäivät vähissä. Taas mutta keväistä
ohjelmaa harjoittelemaan. Äitienpäivälau-
lujä ja tansseja.